

Een Mens voor de Lens

Willem Jan Hoervers
Orgelmaker met gouden handen.

Met enige regelmaat zie je hem gaan vanuit Uiterburen, op de fiets, door de Heiligelaan. Het zijn zo van die bedrijvige mensen waarvan je zo oppervlakkig wel eens het een en ander gehoord hebt maar niet wetend van de boeiende persoon Willem Jan Hoevers, totdat je een mailtje krijgt;

Rienus, allereerst 'veel heil en zegen in het nieuwe jaar'. En dan nu de reden van dit berichtje. Onlangs sprak ik met Willem Jan Hoevers in Uiterburen. Hij kan je heel wat vertellen over zijn werk: namelijk orgelrestaurateur. Hij heeft voor verscheidene orgelbouwers in het land, en ik meen ook in het buitenland, orgels gerestaureerd. Hoe hij daartoe gekomen is qua opleiding en hoe hij jaren geleden vanuit Utrecht in Zuidbroek terecht is gekomen en wat zijn hobby's zijn. Ik denk dat er genoeg in zit voor de rubriek *Mens voor de lens*. Alle waardering voor deze rubriek. Het bevordert de onderlinge contacten in ons dorp. Juist voor relatieve buitenstaanders.

Hartelijke groet
Leny v.d. Kooy

Van meubelmaker tot Orgelmaker.

Toen ik hem belde was hij gelijk in voor een praatje en dezelfde week zat ik bij hun aan de hoge tafel in Uiterburen en werd het gezellige gesprek met regelmaat door zijn vrouw Sietske aangevuld.

De in 1941 te Utrecht geboren en getogen Willem Jan Hoevers woont al 13 jaar met zijn vrouw Sietske Hoevers- Kamphorst op Uiterburen, in de voormalige schoenwinkel van der Woude op de hoek van het Haltepad. Opvallend dat hij de oudste zoon is van een schoenmakergezin uit Utrecht en zijn ouders ook een schoenwinkel hadden. Willem Jan doorliep de Ambachtschool en deed daarna 2 jaar vervolgvondschool. Daarna de avond Mulo en werkte overdag bij een meubelmaker. Op een dag kwam de bekende Utrechtse orgelbouwer J. de Koff met zijn vader in contact. *"Leert je zoon voor meubelmaker? Kan hij niet bij mij komen werken."* zei hij.

"Ik weet het nog als de dag van gisteren dat ik in 1959 bij de firma Koff begon. Meteen naar de Nieuwe kerk in Amsterdam het grote orgel

optekenen en demonteren. Een prachtige grote klus en meteen een zeer leerzame basis in het restaureren van orgels."

Willem Jan heeft daarna een behoorlijke reputatie opgebouwd in het bouwen en restaureren van orgels en alles wat daarmee onlosmakelijk samengaat. Hij restaureerde orgels in vele kerken. Om een handvol te noemen; de Maria Magdalenakerk te Maasland, de St. Vituskerk in Naarden, de Jacobikerk in Utrecht waar hij ook de bollen op de kroonluchters opnieuw draaide welke daarna werden bewerkt met bladgoud . Hij restaureerde alle windladers van het beroemde Königorgel in de Stevenskerk in Nijmegen die in de oorlog door granaatscherven waren beschadigd. Na restauratie was er weer een absoluut hoogtepunt vooral voor de Nijmegenaren. Niet alleen deed hij de restauratie van orgels maar ook van koorhekken zoals in de kerk van Naarden. Hij draaide in het Paleis Noordeinde van Den Haag de schotels en de knoppen voor de gordijnen roeden. Restaureerde de preekstoel en vernieuwde het 7 meter lange doophek met de kolommen in de St. Lambertuskerk van Buren, de kerk waar in 1551 Willem van Oranje trouwde met Maria van Buren. Hij kwam in de grafkelders van Michiel de Ruijter en in de grafkelder van de ooit vermogende zijdefabrikant Albert van Mollem wiens lichaam ooit geheel in zijde werd gewikkeld. Hij kwam in praalgrafkelders waar men ligt in 2 duims (52 millimeter) dikke eikenhouten grafkisten. Toen na een restauratie een kerk weer in gebruik werd genomen heeft hij zelfs eens achter prins Bernard en de sjah van Perzië in de kerkbanken gezeten. Hij werkte later bij orgelmakerij van Eeken in Leusden toen een felle brand de hele werkplaats in de as legde. Willem Jan was bijna gereedgekomen met de restauratie en reconstructie van het prachtige Radeker Garreltsorgel in de Magnuskerk van Anloo. Het zou een week later worden geplaatst. *"Ik werd 's woensdagmorgens al erg vroeg gebeld dat alles was afgebrand. Ook al mijn mooie gereedschap waar ik zo zuinig op was zoals gutsen en beitels dat nog van de zeer beroemde Bätz Witte, één van de beste orgelmakers was geweest."*

Liefde voor muziek

Al op jonge leeftijd bleek dat Willem Jan ook over muzikaal talent beschikte. Zijn moeder leerde hem de muziek en de liefde voor muziek en al op jonge leeftijd speelde hij klarinet in het Utrechtse Harmonieorkest bij de bekende dirigent Ben Zaal. Met dit orkest werden 2x grote Europese kampioenschappen behaald en speelden men in de Royal Albert Hall in Londen waar ook wel de Night of de Proms wordt gehouden. Hij hoorde bij de medeoprichters van een brassband en speelt nu al 45 jaar Bas, de laatste 12 jaar bij de Christelijke Brassband Elad in Muntendam.

Op scholen enthousiasmeerde Jan Willem het musiceren op de Bas. De juf speelde dan op haar viool en samen gaven ze een animerende etude. "*Hé meneer kan je op dat ding ook belleblazen.....*" vroeg een van de scholieren. "Ja, je kan er hele grote mee blazen." zei Willem Jan lachend. Uiteraard speelt Willem Jan Hoevers ook orgel. Kreeg ook nog les van de bekende organist Henk de Vries uit Zuidbroek. Af en toe speelt hij in de kerk van Veendam en van Siddeburen en is hij één van de organisten op het prachtige Schnitger orgel in de Petruskerk van Zuidbroek. Nadat dit orgel was gerestaureerd heeft Willem Jan met een föhn de oude was zacht gemaakt en met die warmlauwe, opgewarmde decennia oude was met een likje Briewas opnieuw opgepoetst met een harde borstel. Uiteraard

geholpen door een groep enthousiaste Zuidbroeksters. Een lieve lust om te zien hoe het ruim 200 jarige orgelmeubel als nieuw staat te glimmen en organist Hoevers glunderend de klankschoonheid, voornaam en melodieus, in de voortreffelijke akoestiek van de Petrus kerk laat zwellen. Tijdens een restauratiewerk in de st. Nicolaaskerk van Monnickendam was er een trouwdienst. Dat liep waarschijnlijk wat uit want de organist zei tegen Willem Jan *"Wil jij het laatste spelen, dan kan ik nog net de bus halen....."*

Zuidbroek

"Hoe kom je vanuit Utrecht in Zuidbroek terecht?" vroeg ik.

"Jò, we gingen al jaren op vakantie naar Hotel Leeuwerik in Nieuweschans. Op een dag zeiden Toos en Evert Leeuwerik dat ik eens moest gaan kijken bij de orgelbouwer Winold van der Putten in Finsterwolde. Die bouwde toen een type Schnitger orgel voor de kerk in Bremen (Bremerwalle). We waren het gauw eens en ging ik bij van der Putten, orgelbouwer in het oude gemeentehuis van Finsterwolde, aan het werk. We bekeken enkele huizen en vonden meteen onze plek op het mooie Uiterburen van Zuidbroek. We nodigden onze nieuwe burens uit en voelden al snel op ons gemak.

Waarom weet ik niet maar mijn vader heeft mij altijd 'Jochie' genoemd. In het begin dat we in Zuidbroek woonden belde mijn vader en zei 'Jochie kom je nog effe een borreltje halen' en dan gingen we in het weekend wel even naar Utrecht. Sietske en ik zijn allebei actief in maatschappelijke- en in het kerkleven. We doen samen met plezier het kosterschap van de Petruskerk. Sietske is er van huis uit in opgevoed doordat haar ouders al kosterwerk deden. Ze is creatief. Toen er een Koninginneconcert was in de Petruskerk versierde ze de kerk met zelfgemaakte papieren kroontjes, oranjeversierselen en voor elke bezoeker een netje met wat Wilhelminapepermuntjes. Ze komt met ideeën om een kerkelijke bijeenkomst van een Frans tintje te voorzien, met Franse kaas, Franse wijn en uitgedost met een Franse baret of het organiseren van een

Brassband kerkdienst met aansluitend een Paasontbijt. Maar ze doet ook de preekvoorziening. Nu al ligt voor het hele jaar 2014 het preekrooster en de lijst met dominees klaar."

Willem Jan is ook niet onbekend met het veelomvattende kosterwerk omdat hij al hulpkoster was in de Wilhelminakerk in Utrecht.

Hij praat met passie over de mooie Petruskerk van Zuidbroek. *"Nee het is niet alleen de deur van de kerk zondagsmorgen opendoen, een glas water op de preekstoel zetten. De koster doet, vaak onzichtbaar voor de kerkgangers en andere bezoekers, zijn werk in en om het kerkgebouw zoals de liturgie van de eredienst, verlichting, verwarming, het schoonhouden en het klokluiden. Maar ook als mensen komen vragen of ze de kerk mogen bekijken staan we klaar. En zien ze dan het mooie orgel dan wordt er wel eens gevraagd of ik er even op wil spelen. Meestal speel ik dan een vaste lied psalm 43. Laatst was er iemand en vroeg; Zou u voor mij Veilig in Jezus armen kunnen spelen..? Ja, dan raak je iemand dat zie je dan."*

Het prachtige Schnitger orgel maar ook de Petruskerk van Zuidbroek zijn door de voortgaande ontwikkeling van het vakmanschap restaureren weer gemaakt tot een nieuwe opus, kortom een werk waarvan men blij is dat het is gedaan en waarvan tot ver in deze eeuw kan worden genoten door tal van generaties.

Les geven.

Willem Jan gaf jaren les en was hij de leermeester aan jonge mensen om zo het oude ambacht van houtbewerking te leren. Het met de hand zagen, schaven, schrijnen, hout- en beeldsnijwerk en het maken van ornamenten en met de hand uitbeitelen van pinakels uit eikenhout of Amerikaans grenen, voor restauratie. Er is de afgelopen decennia te weinig aandacht gegeven aan jonge mensen om bewust te kunnen kiezen voor een praktijkopleiding in het mooie restauratiewerk om in de toekomst de noodzakelijke restauraties te garanderen.

Broodnodig vond Willem Jan Hoevers, toen al.

Nadat dit orgel was gerestaureerd heeft Willem Jan met een föhn de oude was zacht gemaakt en zo het orgel weer opnieuw opgepoetst.

Orgelmaker.

Van orgelmaker Willem Jan Hoevers kan zonder overdrijving worden gezegd, dat hij professioneel en met overgave met zijn ambacht bezig is geweest: nieuwbouw, restauratie, reconstructie en onderhoud van het klassieke, mechanische pijporgel was zijn werk. Eeuwenoude grondregels en cultuurhistorisch besef leidde hem in dit ambacht. De ambachtelijke en artistieke aard van het werk is aan Willem Jan Hoevers blijven kleven. Hij is als krullenjongen begonnen en kan nu een heel orgel bouwen, van pijpen solderen tot alle hout schaven, hout zagen, draaien op de draaibank en de verwerking van het ivoor op de toetsen.

Na zijn pensionering is Willem Jan Hoevers niet gestopt met zijn werk. 'Orgelbouwer is niet een beroep, het is een leven'.

Het lijkt erop dat je als orgelmaker een steeds hoger kennisniveau wil krijgen, ieder concept wil beheersen. Zo bouwde hij na zijn 65^e jaar een Muselaar . Dit 16^e eeuws muziek instrument dat op enkele schilderijen van Vermeer voorkomt. Samen met Thomas Vlegel uit Tjechië, organist in een Praagse kerk, bouwde hij ook een Pertagonaal. Met Wim Dijkstra vatte hij het plan op om elk zelfstandig een Regaal te bouwen naar het voorbeeld van Klotz een oud 16^e eeuws instrument dat werd gebruikt voor kerkmuziek, theater-, tafel-, dans- en huismuziek. In de achttiende eeuw verliest het Regaal haar charme vanwege de boventoonrijke klank en middentoonstemming. Willem Jan Hoevers had de gekopieerde tekeningen uit een museum van Neurenberg en bouwde het Regaal minutieus na, voorzag het instrument door zijn diepgaande kennis van zijn eigen klankkleur. Hij is nu bezig met een bijzonder orgeltje, gebouwd van rozenhout , ebben- en snakewood hout met een zogenaamd verkort octaaf. Hij gebruikt hiervoor zijn eigengemaakte gereedschappen zoals scherpgeslepen rattenstaarten voor de bewerking op de draaibank. Ook eigen verworven technieken zoals de witte sierpuntjes op de registerknoppen worden uit soepbeenderen gezaagd, op maat geslepen, gepolitoerd en met waterstofperoxide super wit gemaakt.

"Ik had eens een zeer oude kast gerestaureerd en de eigenaar wilde koste wat het kost ivoren knoppen hebben. Ja, dan moet je eerst naar Afrika om een olifant te schieten, " zei ik. "Bij een biljarthandelaar heb ik toen enkele afgekeurde biljartballen kunnen kopen. In Parijs zit nog wel een legale ivoorverkoper.

Tegenwoordig gebruikt men mammoet ivoor opgediept uit de permafrostlagen in Rusland. In de Siberische permafrost liggen namelijk nog miljoenen mammoeten in diverse staten van ontbinding van zo'n 5 miljoen jaar oud, die vrijwel allemaal zijn voorzien van prachtige ivoren slagstanden. Eerlijk ivoor. Trouwens mammoet ivoor is witter dan ander ivoor. Het voordeel van ivoor is dat het niet plakt in tegenstelling tot kunststoftoetsen. "

De orgelmaker moet verstand hebben van alle onderdelen van het instrument dat bestaat uit de pijpen, van hout of van metaal, de klavieren, het mechaniek, de windladen, de orgelkast en de windvoorziening. Al deze onderdelen worden volgens nauwkeurige specificaties vervaardigd, goed op elkaar afgestemd en samengesteld tot een harmonisch geheel. De pijpen worden gemaakt van hout, lood, tin of een legering daarvan. De orgelpijpen zijn de belangrijkste klankbepalende elementen en verdienen dus alle aandacht. Willem Jan zijn hobby is houten pijpen. Naast deze pijpen worden vrijwel alle onderdelen van hout gemaakt. Tenslotte wordt het instrument gestemd en geïntoneerd, waarmee de definitieve klank van het orgel wordt vastgesteld. *"Nee , stemmen doe ik niet, tegenwoordig wordt digitaal gestemd. Vroeger stemden we nog met de stemvork en met een kwinten en een kwarten."*

Willem Jan Hoevers had de gekopieerde tekeningen uit een museum en bouwde het Regaal in zijn vrije tijd minutieus na naar voorbeeld van Michael Klotz uit 1600, met enige aanpassingen. Het origineel bevindt zich in het Muziekinstrumentenmuseum van Neurenberg. Het inlegwerk is een idee van Willem Hoevers. De tongen, kelen en koppen zijn van messing en naar Klotz gemaakt, evenals de klankopeningen. Zoals gebruikelijk bij veel regalen zijn geen klankbekertjes gemaakt, wat de toon een zeer direct en wat ongepolijst karakter geeft. De klank vulde moeiteloos de kerk van Zuidbroek tijdens een bijeenkomst van de KVOK (Koninklijke Vereniging van Organisten en kerkmusici). De ondertoetsen zijn belegd met letterhout, ook wel slangenhout genoemd. Deze houtsoort heeft een buitengewoon fraaie tekening. Willem Jan Hoevers voorzag het instrument door zijn diepgaande kennis van zijn eigen klankkleur. De boventoetsen zijn van palissander en belegd met ivoor. De balgen van het Regaal zijn voorzien van zevenvoudige vouwen en zorgt voor een ademende klank en een fraaie dragende toon.

De ondertoetsen zijn belegd met letterhout, ook wel slangenhout genoemd. Deze edele houtsoort van een altijd groene loofboom die groeit in Suriname is zeer hard en zwaar. Het heeft een buitengewoon fraaie tekening en wordt als klassiek luxe verwerking toegepast in muziekinstrumenten zoals viool, gitaar, strijkstokken voor de barokviool, luxe kasten, maar ook als toetsen voor een Regaal. Het hout laat zich mooi glad afwerken en fraai polijsten.

Hobby's?

Het kosterwerk is hun gezamenlijke hobby en Sietske mag graag borduren. Aan de wand hangen enkele prachtige exemplaren, geen gewone borduurseltjes maar super door haarzelf ingelijste meesterwerken. Willem Jan bespeelt bijna dagelijks het huisorgel want zijn vingers mogen niet stram worden en verder kan hij zich in zijn werkplaatsje ruim uitleven met het maken van balgen en houten orgelpijpen en het liefst van oud, als het mogelijk is, enkele honderden jaren oud eiken, dat daarna met was wordt gewreven.

Nu is er de vrijheid om plezierige dingen te doen.

Willem Jan en Sietske Hoever hebben 2 zoons 2 schoondochters en 5 kleinkinderen. Naast alle bedrijvigheid en hobby's reizen ze met regelmaat even naar de familie in Utrecht en Maurik. De kleinkinderen zijn alle 5 studierend en de kinderen hebben goeie opleidingen genoten en werken in mooie beroepen maar niet in de orgelbouwerij.

Rienus Huis
06-25043902
rienus@makelaarhuis.nl